

CONTACT

BLAD

Historische Vereniging

Barendrecht

7e Jaargang nr.

25

december 1985

Adres Historische Vereniging Barendrecht:

2e Barendrechtseweg 181, 2991 GK Barendrecht
Telefoon: 01806 - 18142

+:+:+:+:+:+

BESTUUR

Hr. G. van der Schoor - voorzitter
Rijnstraat 17
tel. 13200

Mw. J.W.E. Kouw - secretaris
Singel 32
tel. 16059

Hr. C.J.A. Volgering - penningmeester
Jacoba Pompevliet 63
tel. 15768

Hr. P. van Bergeijk - lid
Ziedewijdsedijk 59
tel. 12252

Hr. W.M. Groenenboom - lid
Voordijk 267
tel. 12617

Hr. J.H. Kleinschmidt - lid
Mr. Thorbeckestraat 33
tel. 13349

Hr. M. Zoutendijk - lid
Vlietweg 83
tel. 14200

+:+:+:+:+:+

LEDENADMINISTRATIE

Hr. A.M. Overwater
Jaagpad 65,
tel. 12152

+:+:+:+:+:+

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen uit het
Contactblad is slechts toegestaan na schriftelijke toe-
stemming van de redactie.

VAN DE REDACTIE

Alweer het vierde en laatste Contactblad van 1985, maar wel een bijzonder nummer, namelijk het VIJFENTWINTIGSTE.

In november 1978 kwam het idee van de heer P. Ratsma (toenmalig wnd.-secretaris) om met een Contactblad de onderlinge band met de leden te verstevigen. De eerste twee nummers werden verzorgd door de bestuursleden; naast hun bestuursfunctie een extra belasting. In de jaarvergadering van 24 april 1979 volgde een oproep om deze taak van hen over te nemen. Twee personen meldden zich, die van die tijd af enige jaren "de Redactie" vormden. Het streven was vier nummers per jaar te laten verschijnen.

Het was echter ieder kwartaal opnieuw de vraag: "hoe komt het Contactblad deze keer vol". Maar, zoals de leden van het eerste uur nog weten: het lukte steeds weer om interessante artikelen voor het blad bijeen te krijgen, mede dank zij de hulp van diverse leden, die voor deze bijdragen zorgden.

Het Contactblad zelf onderging zo nu en dan een verandering: het kreeg in 1983 bij nummer 17 zijn huidige aanzien. Dit werd mogelijk, doordat de redactie zich intussen had uitgebreid tot vijf medewerkers.

Mede door de uitbreiding van het aantal werkgroepen kwamen langzaamaan meer artikelen los. Vooral de Werkgroep Filmarchief J. Schop leverde veel stof uit het verleden van Barendrecht.

Misschien heeft U zich afgevraagd wat de letters en cijfers ISSN 0169-5460 op de omslag van het september-nummer (en voortaan op alle te verschijnen nummers) betekenen. Dit nummer is ons gegeven door de Afdeling Depot van Nederlandse Publikaties & Nederlandse Bibliografie van de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag. Het Depot stelt er prijs op van alle periodieken die in Nederland verschijnen de uitkomende nummers te ontvangen, zo ook van ons Contactblad. Elk tijdschrift krijgt een eigen nummer voorafgegaan door de letters ISSN, afkorting van International Standard Serial Number.

Misschien is het helemaal niet zo bijzonder, maar de redactie vindt het toch wel leuk, dat ons blad in een depot van de Koninklijke Bibliotheek ook bewaard blijft voor het nageslacht. Dit, mede met de lovende woorden die ons van lezerszijde vaak bereiken, ervaart de redactie als een goede stimulans ermee door te gaan! Maar dan wel met Uw hulp! We hopen voor de komende 25 nummers wederom op Uw medewerking te mogen rekenen.

Nu terug naar de inhoud van dit nummer.

De heer Overwater leverde een "In memoriam K.H. Gaarlandt", de overleden ambachtsheer van Barendrecht (blz. 5). De heer Van Herwerden herdacht ons overleden lid, de heer J. Vermaas, die vaak met zijn verhalen het verleden deed herleven (blz. 2). Op blz. 7 begint de laatste bijdrage van de heer Van Herwerden over de tram in en rondom Barendrecht.

Naar aanleiding van een contract uit het Notarieel archief verhaalt de heer Oldenhof over dienstplicht, lotelingen en remplaçanten (blz. 15).

De heer Wesdorp kondigt de oprichting van een nieuwe werkgroep aan op blz. 19).

De laatste bijdrage is de vondst uit het Heerlijkheidsarchief over de aanstelling van een schoolmeester in 1730 (blz. 21).

Tot slot twee boekaankondigingen (blz. 23).

JAN VERMAAS (16-6-1916 - 16-9-1985)

Nog vóór zijn zeventigste is hij ons ontvallen. Niettemin beschikte hij over een herinnering die menig hoog bejaarde niet tot de zijne zou kunnen rekenen. Daarvan heeft onze vereniging mogen profiteren. In gesprek formuleerde hij graag en goed, maar hij wist ook te luisteren. Dit laatste moet hij zich van jongs af aan eigen gemaakt hebben. Zó heeft hij zeker de door hem beluisterde verhalen, verhalen van vóór zijn tijd, in zich kunnen opnemen.

Dat het scheen of hij over veel langere tijd kon terug-

zien, dan zijn leeftijd deed vermoeden, is denk ik mede bevorderd door de diep ingrijpende maatschappelijke veranderingen, die hij ook zelf aan den lijve heeft ondervonden.

Geboren en getogen aan de Buiten-Koedood leek het of hij zijn kinderjaren nog in de vorige eeuw had doorgebracht, ver van de moderne maatschappij; ver ook - in menig opzicht - van "het dorp". Toch maakte hij reeds vroeg kennis met de grote stad. Met één van zijn oudere broers had hij een groentewijk in Rotterdam, zowel op Zuid als over de bruggen. Ook op de dagelijkse tochten dáár heeft hij zijn ogen en oren de kost gegeven.

Hij "verwerkte" de dingen die hij zag en hoorde; dat deed hij met zijn verstand en met zijn hart.

Het is niet algemeen gebruikelijk in ons Contactblad door middel van een artikeltje stil te staan bij het overlijden van één van onze leden, zeker niet zo uitgebreid. De reden waarom thans wèl, is voor een belangrijk deel, omdat met medewerking van Jan vermaas juist een begin was gemaakt met het vastleggen op de band van gesprekken over "vroeger"; gesprekken met hen, "hier geboren en getogen". Ons medelid de heer Wesdorp nam aldus reeds een stukje bij Jan op. Een goede gedachte dat hij nog de start heeft kunnen verzorgen.

"De start". Met de dag neemt de mogelijkheid tot dit vastleggen af! Een eventueel op te richten werkgroep binnen onze vereniging, die zich zou belasten met het opsporen van die mogelijkheden en de daaruit voortvloeiende activiteiten, verdient zeker medewerking. Het is nog leuk ook.

Moge het bandje bij Jan Vermaas opgenomen, door vele andere worden gevolgd.

Namens de redactie,

H. van Herwerden

BESTUURSMEEDEDELINGEN

NIEUWE AANWINSTEN

Krultangen, knopenhaakje, handgreep + bovenbevestiging van een beddekwest, keukenspullen, éénpitspetroleumstel, 12 tegeltjes, koperen doofpot, 2 bakplaten voor koekjes, bakvormpjes, 5 koektrommels, 2 avegaren, zak waardepenningen (fa. Vos), 9 pakjes noodbiscuits, 1 pr. schaatsen, portable schrijfmachine, bandrecorder, kogelflesje, doosje Players, keuls potje, petroleumlamp, distributiekaart, winterhulpspeeldje, 6 waarschuwingsslampen, rekenliniaal, werktekeningen, slopen pijlers B'dr. brug, Huish. Reglement Boerenleenbank 1911 en andere oude papieren, ca. 55 boeken, uit nalatenschap 105 stuks verzameling W.O. II.

NIEUWE LEDEN

Op het ogenblik tellen we 279 leden.

23 maart 1985:	J.B. Wilschut	Barendrecht
25 apr.	: F. van 't Zelfden	Heerjansdam
5 sept.	: T.C. Blinde	Barendrecht
	: mw. I. Tieleman	"
	: J.C. Tinhout	Rhoon
15 "	: mw. Den Drijver	Barendrecht
	: mw. Janse	"
nov.	: E.J. Ebbeler	"
19 "	: M. Plaisier	Krabbendijke
27 "	: C. van der Pas	Barendrecht
	: J.C. Hooghart	"

* ZOEKT U OP HET LAATSTE OGENBLIK NOG EEN *
* KERSTCADEAUTJE VOOR IEMAND? *
* DENKT U DAN EENS AAN HET GESCHENK- *
* LIDMAATSCHAP VAN ONZE VERENIGING! *
* (Zie Contactblad nr. 24, September 1985) *

IN MEMORIAM MR. K.H. GAARLANDT

Op zondag 22 september 1985 overleed op de leeftijd van 76 jaar in zijn woonplaats Amersfoort Mr. K.H. Gaarlandt, oud-commissaris van de Koningin in Drente en oud-voorzitter van de A.N.W.B.

De heer Gaarlandt was kamerheer van de Koningin in buitengewone dienst, ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw en Groot-officier in de Orde van Oranje-Nassau. Karel Hendrik Gaarlandt werd 11 september 1909 te Hilversum geboren. Na een rechtenstudie in Leiden was hij van 1933 tot 1938 advocaat en procureur te Gouda. Daarna burgemeester van Gasselte tot 1946, met een onderbreking in de oorlogsjaren. Vervolgens was hij burgemeester van Emmen tot 1964 en tien jaar commissaris van de Koningin in Drente.

Op 16 mei 1963 ontving de heer Gaarlandt de Heerlijkheid Barendrecht door overdracht van zijn tante Clotilde Revelard, weduwe van Johannes de Kat. Als ambachtsheer van Oost- en West-Barendrecht en Carnisse ontving hij naast de titel ook het nog bestaande visrecht.

Op 6 december 1983 was ambachtsheer Gaarlandt met zijn echtgenote in de oude Kerk van Barendrecht als bijzondere gast aanwezig bij de herdenking van 500 jaar bedijking van de Polder Binnenland en op 20 september 1984 brachten beiden een bezoek aan Barendrecht voor verdere kennismaking.

Barendrecht heeft weinig contact gehad met de heer Gaarlandt en de positie van de ambachtsheer heeft in vergelijking met vroeger weinig meer te betekenen. Toch bekleedde hij een bijzondere positie voor ieder met gevoel voor geschiedenis. Hij was de opvolger van een reeks van gezagsdragers, die vroeger beslisten over alles - met uitzondering van leven en dood - wat van belang was in ons dorp. Zonder hun instemming was er geen benoeming van predikant of schout mogelijk en hun bijdrage voor een inzameling ten behoeve van armen of getroffen en voor anderen een voorbeeld.

De invloed van de ambachtsheer is verdwenen, maar bij zijn bezoeken aan Barendrecht toonde de heer Gaarlandt een warme belangstelling voor het welzijn van onze ge-

meente, zoals vroeger van een goede ambachtsheer verwacht mocht worden. Deze interesse bleek ook, toen hij afstand deed van een schilderij van zijn grootvader Herman Otto Willem de Kat en van archiefstukken betreffende de positie van zijn voorgangers, om deze voor Barendrecht behouden te doen blijven.

Het heengaan van de heer Gaarlandt is niet alleen een verlies voor zijn naaste familie, maar ook voor Barendrecht, dat hem zo laat en te weinig leerde kennen. De enkelen onder ons, die contact met hem hadden, zullen zich zijn belangstelling en innemende persoonlijkheid nog lang herinneren.

A.M. Overwater

WERKGROEP BARENDRECHT VAN VROEGER OP ANSICHT EN FOTO

Zoals U intussen ongetwijfeld weet, is een werkgroepje bezig onze eigen verzameling foto's te ordenen, uit te breiden en gereed voor expositie te maken. In de eigen verzameling bevindt zich een te grote verscheidenheid aan maten, waardoor het ondoenlijk is deze op aardige wijze aan U te tonen. Daarom werd besloten afdrukken te (laten) maken van 15 x 10 cm en deze op passe-partouts te plakken. Hierdoor ontstaat tevens ruimte om er een verklarende tekst bij te plaatsen.

Betrof de eerste expositie in Smitshoek in april van dit jaar het gebied van Carnisse tot aan de Carnisseweg, thans is Barendrecht-West aan de beurt tot de 1e, 2e en 3e Barendrechtseweg. (Barendrecht-Oost komt hopelijk eind 1986).

Getracht wordt 150 - 200 foto's te exposeren. Meerdere foto's zijn van rond de eeuwwisseling, maar ook vele oude klassefoto's van de Groen en de O.L.S. achter de N.H. Kerk. De mogelijkheid bestaat hiervan afdrukken te bestellen, want van alle geëxposeerde foto's bezit de

Historische Vereniging thans een negatief. Ansichten geven eveneens een getrouw beeld van Barendrecht van vroeger. We exposeren ze - met duidelijke(r) tekst - alleen als het een echte Ansicht is, dus geen reproductie. Indien U er een of enkele voor dit goeie doel wilt afstaan, doet U ons en vele anderen een groot plezier.

De tentoonstelling wordt gehouden in de basisschool "Het Kompas" aan de Hoefslag 20 rond Oud en Nieuw. De juiste plaats en tijd kunt U tegen die tijd o.a. in "De Schakel" vinden.

Namens de werkgroep
G. van der Schoor

RUIM HONDERD JAAR SPOOR IN EN OM BARENDRECHT (SLOT)

Deze vierde aflevering over het spoor bevat vooral nog weer trambeschrijving.

Wat ik tot nu toe schreef, evenals hetgeen ik ditmaal schrijf, is maar heel fragmentarisch, nog ongeacht de beperking mij geboden om niet te ver van Barendrechts grondgebied verwijderd te raken. Voor wie verdere belangstelling toont, met name voor de R.T.M., verwijs ik naar enkele titels aan het slot van deze bijdrage.

Het beeld, de verschijningsvorm van het trambedrijf werd vooral bepaald door wat op de baan verscheen, veel meer dan door die baan zelf.

De R.T.M. had - ik bepaal mij tot de tijd 1898 (openingsjaar), 1940 - 51 stoomlocomotieven in bedrijf. Daarvan waren 25 stuks zogenaamde "Backertjes", ook wel "stoven" genoemd. De overige 26 werden in het dagelijks taalgebruik aangeduid met "groene karren" en sommige daarvan met "jumbo".

De "Backertjes" ontleenden die benaming aan de firma Backer en Rueb, later Machinefabriek "Breda". Deze bouwde tramlocomotieven van het voor de stoomtram ken-

merkende model, zoals afgebeeld op de voorzijde van Contactblad nr. 23, maart 1985.

De "groene karren", zo genoemd naar hun groengelakt uiterlijk, verschenen eerst in 1905; een type sterk afwijkend in vorm, maar ook in gewicht en vermogen van wat tot dan toe gebruikelijk was. Eén en ander leidde ertoe deze machines van drie assen te voorzien, een unicum in de tramwereld. De, relatief licht gebouwde, Barendrechtse brug kon, door de aldus gewijzigde asdruk, nu ook door deze zwaardere machines worden gepasseerd.

In tegenstelling tot het "Backertje" vertoonde de jongere serie een geheel "spoor" beeld met de niet-ombouwde vóórliggende ketel en het daarachter gelegen machinistenhuis.

Vertrouwd beeld op de eilanden en in Rotterdam-Zuid: van Rotterdam uit stond de loc voor de tram met de ketelzijde vóór; terugkerend werd met het machinistenhuis vóór gereden. De R.T.M. namelijk beschikte niet over voorzieningen om de stand van de loc te keren; draaischijven zoals het grote spoor die kende zullen te kostbaar zijn geweest; en de hier en daar aanwezige voorziening om te "driehoeken" werd niet voor dat keren aangevend(1)(2).

Ander "beeldmerk" van de R.T.M. tijdens de hier beschreven periode was de uniform uitgevoerde teakhoutenschrootjes bekleding aan de buitenzijde van rijtuigen en postwagens.

Stelt U zich voor, dit sober ogend bruine materiaal waarop, als enige decoratie aan beide zijkanten, twee kleine groen-wit-groen geschilderde wapens, met bijbehorende leeuwenfiguren. De R.T.M. verloochende haar afkomst niet, namelijk voortgekomen uit de Rotterdamse paardentram.

Zo reden er plm. 75 rijtuigen, vierassers, vrijwel identiek van uiterlijk. Ook met dit materieel was de Maatschappij koplooper onder de railbedrijven.

Het aantal zitplaatsen bedroeg 43 stuks, plus acht balconplaatsen, alles tweede klasse. Bij indeling in eerste en tweede klasse was de onderverdeling 14 plus 4 en 29 plus 4. Daarnaast kwamen in 1907 nog acht salonrijtuigen eerste klasse in bedrijf. Bijzonder fraai koetswerk, zowel van in- als exterieur, gebouwd door Allan, destijds fabrikant van meubelen en spoorwegmaterieel te Rotterdam.

Hoewel in verschijning sterk afwijkend van de overige rijtuigen, bleef door de ook bij dit materieel toegepaste teakhouten bekleding aan de buitenzijde de eenheid in voorkomen, zo kenmerkend voor de tram-treinen van de R.T.M., gehandhaafd. Deze salonrijtuigen bevatten veertig zitplaatsen (1).

De lijn Middeldijk-Zwijndrecht was, wat betreft het passagiersvervoer, met één rijtuig voorzien van een eerste en een tweede klasse afdeling, al heel royaal bediend. Zo zullen er wel meer situaties op het net geweest zijn. De trams Rotterdam - Voorne en Putten en Rotterdam - Hoekse Waard waren van respectabele lengte. Bepaal ik mij tot de richting Hoekse Waard, bijvoorbeeld de middagboottram naar Numansdorp-Haven; Rotterdam (Rosestraat), n.m. 5.10 uur. Vóór een drie-asser, groen gelakt en met gepoetst messing locomotiefnummer voor op de schoorsteen; vervolgens een postrijtuig, een salonrijtuig eerste klasse, twee of drie tweede klasse rijtuigen. Deze versnelde tram bood Barendrechtर्स facilititeit dooraan de Middeldijk te stoppen "alleen tot het uitlaten van reizigers", maar was op weg daarheen overal voorbij gesneld! Reken maar dat de machinist gebruik maakte van zijn stoomfluit.

Voor het bovenstaande raadpleegde ik een dienstregeling uit 1926, maar het zou nog vele jaren zo blijven; ook voor de N.R.C. en andere dagbladen, die op deze wijze bijvoorbeeld in Zierikzee pas om twintig voor tien arriveerden om daarna nog dezelfde avond bezorgd te worden. Daarbij te bedenken, dat het beluisteren van de radionieuwsberichten pas eind twintiger jaren echt gemeengoed werd!

Wie in zomer '26 naar Rotterdam reisde kon gebruikmaken van de volgende trams:

WERKDAGEN:

		<u>v.m.</u>				<u>n.m.</u>			
		a	b	c	d	e	f	g	h
Middelrijk	v	5.56	7.37	10.02	10.18	1.58	5.20	5.37	9.40
Barendrecht	v	6.06	7.43	-	10.24	2.03	-	5.43	9.46
Hillesluis	v	6.30	8.00	-	10.41	2.18	-	6.00	10.02
R'd.Rosestr.	a	6.40	8.08	10.25	10.49	2.26	5.44	6.08	10.10

a. Alleen ma. en di. (markttram). Vertrek uit Zd. Beijerland 3.55.
c en f. Boottrams vanuit Numansdorp (Haven).

ZONDAGEN:

Middelrijk	v	10.04	7.09
Barendrecht	v	10.10	7.15
Hillesluis	v	10.27	7.31
R'd.Rosestr.	a	10.35	7.39

TERUG

WERKDAGEN:

		<u>v.m.</u>				<u>n.m.</u>			
		n	o	p	q	r	s	t	u
R'd.Rosestr.	v	5.49	7.07	8.11	9.28	1.08	2.10	4.46	5.10
Hillesluis	v	5.58	7.16	-	9.37	1.17	2.20	4.55	-
Barendrecht	v	6.18	7.33	-	9.55	1.32	2.44	5.12	-
Middelrijk	a	6.21	7.37	-	9.59	1.36	2.49	5.16	5.33

p en u. Boottrams
s. Alleen ma. en di. (markttram).

Ook in deze richting op zondag twee verbindingen.

Middelrijk - Zwijndrecht op werkdagen in beide richtingen vijf trams; waarvan de eerste en de laatste:

Middelrijk	v	7.44	<u>v.m.</u>	9.44	<u>n.m.</u>	Zwijndrecht	v	6.52	<u>v.m.</u>	8.36	<u>n.m.</u>
Zwijndrecht	a	8.24		10.21		Middelrijk	a	7.32		9.16	

In beide richtingen op zondag twee verbindingen.

En wat kostte zo'n reisje?

Helaas kon ik geen vroegere tabel vinden dan van winterdienst 51/52. De grote loon- en prijsgolven moesten toen nog komen. Ik denk dat er niet zoveel verschil was met de vooroorlogse stabiele prijzen. Ik schrijf letterlijk over:

Rotterdam - Barendrecht:

Enkele reis:	Eerste klasse	Tweede klasse
Enkele reis:	10 stuivers	7 stuivers
Dagretour:	17 stuivers	12 stuivers

Het is maar dat U een indruk hebt. Gezien de waarde van ons Contactblad ook voor documentatie heb ik maar uitvoerig overgeschreven. U mocht het best overslaan.

Wie na het lezen van voorafgaand verhaal zou denken, dat de R.T.M. zich alleen om personenvervoer zou bekommerd hebben, vergist zich. Niets is minder waar! Daarover het volgende. Ook dat in slechts grote lijnen

In 1910 beschikte de tram over 346 goederenwagens. In de daaropvolgende tien jaar was dit aantal met 50 % toegenomen (1).

Het moet dan ook voor de veertigers en ouderen onder ons, voor zover in Barendrecht of elders op de eilanden van jongs af aan opgegroeid, geen moeite kosten het beeld van een goederentram voor ogen te krijgen.

Een twintig tons groene drie-asser kreeg een lange, zwaar beladen tramtrein van zijn plaats en op weg. Gesloten en open wagens, de laatste al dan niet met een opbouw van hekken (veevervoer), uniform grijs van kleur met in het wit aangebrachte wagennummers (1).

Bietentrans, overal op het net van de R.T.M. - najaarsbeeld bij uitstek - vervoerden vanaf de los- en laadplaatsen langs de lijn waar de voorraden vanuit de omgeving waren aangevoerd, rechtstreeks naar de suikerfabrieken Oud-Beijerland of Puttershoek. Maar ook werd wel per tram naar een laad- en loswal afgevoerd, vanwaar per schip naar de fabriek werd getransporteerd (1).

Los- en laadplaatsen in Barendrecht en naaste omgeving waren te vinden aan de Dordtse Straatweg, nabij de Groene Hilledijk, Barendrecht (dorp), Middeldijk, Ziedewijdsedijk en 't Zwaantje (d.i. nabij Wevershoek - Rijksstraatweg). Verder langs de lijn tot aan Zwijndrecht waren ook nog zes los- en laadplaatsen; wel een aanwijzing, dat het vervoer van land- en tuinbouwprodukten vanuit de omgeving aldaar niet gering was (1).

Niet onvermeld mogen blijven de melktrams, samengesteld uit gesloten wagons (w.o. de "fabriekswagens" van de Zuivelfabriek Galak, wit geschilderd), die elke werkdag voor snel vervoer van de melk naar de verschillende fabrieken in Rotterdam-Zuid zorgden. Via spoor dat tot aan de fabriek leidde (z.g. "raccordement") werd het tot voor de deur afgeleverd (3).

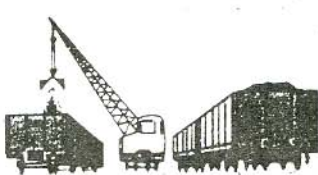
VRACHTVERVOER

SNELLE OVERSLAG
VAN KOLEN, UIEN
CICHOREI WORTELEN
MASSA GOEDEREN
VEEVERVOER

R.T.M.

INLICHTINGEN
telefoon
72864
72865
72719

KOLEN

CICHOREI WORTELEN

VEEVERVOER

UIEN

N.V. ROTTERDAMSCH E TRAMWEG MAATSCHAPPIJ

Illustratie aangetroffen in een dienstregeling R.T.M.

De veetrans die op dinsdag hun levende lading op het Handelsterrein aan de Rosestraat losten, waren een tot in de dertiger jaren niet weg te denken fenomeen van een bijna folkloristisch karakter. Namelijk vandaar werd, zo tussen zeven en negen uur in de morgen, het vee door talloze drijvers temidden van trams, auto's, fietsers en ander stedelijk verkeer over de beide grote rivierbruggen, enz., enz. tot aan de veemarkt opgedreven.

In aflevering I van deze serie (zie Contactblad nr. 23, maart 1985) gaf ik het verhaal weer, door wijlen Jo Schop verteld over de vrouw met de lange muts, die elke dinsdag per tram Zwijndrecht - Middeldijk de Ziedewijdssepolder passeerde.

Tijdsbeeld in optima forma.

Als pendant, wel niet vanuit het "Barendrechtse", maar wel vanuit de bloeitijd der R.T.M., die vrijwel het monopolie bezat van het vervoer op en tussen de Zuid-Hollandse en Zeeuwse eilanden, het volgende.

Eén van haar veerbootdiensten was: Anna-Jacoba-Polder - Zijpe - Stavenisse, onderhouden door het kleine stoomschip "Zijpe".

In de twintiger jaren moest mijn oud-(belasting)collega, werkzaam in Sint Maartensdijk op het eiland Tholen, de ambtseid afleggen. Daartoe zou hij zich per fiets, met gebruikmaking van genoemd veer, naar Zierikzee begeven waar de inspecteur zetelde. Deze ontbood hem echter - ongeveer halverwege - te Stavenisse. "Aldaar", zo luidt de door mijn collega nagelaten aantekening, "heb ik aan boord van de "Zijpe", bij ruw weer afgemeerd aan de havenkant te Stavenisse, staande op de achterplecht, in handen van de inspecteur (de heer S.) de eed afgelegd". Dit kon ruimschoots, het trambootje had aldaar een kwartier oponthoud. De inspecteur begaf zich na deze plichtpleging per kerende afvaart richting Zierikzee en de jong-beëdigde keerde per fiets terug naar zijn ontvangkantoor te Sint Maartensdijk.

Moge deze anekdotische historie enig reliëf geven aan voorafgaande zakelijke beschrijving van de Rotterdamse Tramweg Maatschappij én haar functioneren in typisch landelijk milieu, zo te Barendrecht als elders.

Aan het slot gekomen van mijn "spoor- en tramse" bijdragen in ons Contactblad, dank ik mevrouw A.M. Asselberghs, oud-directeur van het Spoorwegmuseum, en de heer C.J.W. Gravendaal van het staforgaan Archiefbeheer en Documentatie Nederlandse Spoorwegen N.V., beide te Utrecht en de heren H. de Jongste en A. Viergever van de Zuid-West-Nederland N.V. te Zierikzee, voor de ontvangen informatie ten behoeve van deze en voorgaande bijdragen en voor de wijze waarop ik daarbij ben tegemoet getreden.

Ik verzoek de lezers, die inmiddels reageerden er genoeg mee te nemen, dat ik in het aanstaande maartnummer daarop terugkom. Mogelijk dat ook op deze slotbijdrage nog reactie komt, waarop ik dan in ene zou kunnen antwoorden.

BRONVERMELDINGEN

- (1) Dijkers, A., De R.T.M. op de Zuid-Hollandse en Zeeuwse Eilanden, E. Brill, Leiden.
- (2) Huizer, F.C.G., H. Ontrop, Overstappen aan de Blaakschedijk, N.V.B.S., Rotterdam (f 13,--).
- (3) Koster, C.M., Uit de geschiedenis van de Rotterdamse stoomtram, nr. 2, Pirola, Schoorl (f 29,50).

OVERIGE LITERATUUR

- Koster, C.H., Uit de geschiedenis van de Rotterdamse Stoomtram, ongenummerd verschenen, Pirola. Schoorl (f 29,50).
- Dijkers, A. en H.G. Hesselink, De stoomtrams op de Zuid-Hollandse eilanden en in Zeeland, Wijt, Rotterdam

De eerst en laatst vermelde titel zijn niet meer in de boekhandel verkrijgbaar.

H. van Herwerden.

OVER DIENSTPLICHT, LOTELINGEN EN REMPLAÇANTEN

In de late middeleeuwen werden voor de gewapende macht huurlegers gebruikt. De behoefte aan grote legers in Pruisen en Frankrijk in de 18e eeuw bracht een terugkeer tot de dienstplicht.

Zo werd in Nederland (waar de Unie van Utrecht - 1579 - reeds de dienstplicht als beginsel huldigde) tijdens de Franse overheersing de inschrijving van alle jongemannen voor de verplichte krijgsdienst ingevoerd, welke in 1814 uitmondde in de grondwettelijke verplichting voor iedere mannelijke Nederlander die daartoe in staat is, mee te werken tot handhaving der onafhankelijkheid van het Rijk en tot verdediging van zijn grondgebied.

Deze verplichting is nader uitgewerkt in de Dienstplichtwet van 1922, waarin alle bepalingen zijn opgenomen betreffende de verplichte krijgsdienst.

Aanvankelijk werd bij de wet een maximum op te roepen jaarlijks contingent vastgesteld. Door middel van loting werd het benodigde aantal dienstplichtigen uit de ingeschrevenen aangewezen. De loteling had echter de mogelijkheid zich tegen betaling van een geldsom door een plaatsvervanger (remplaçant) te doen vervangen.

Hieraan kwam in 1898 een einde door de invoering van de persoonlijke dienstplicht.

De loting werd in 1938 afgeschaft, terwijl in 1948 de bepaling betreffende de maximale lichtingssterkte kwam te vervallen. Daarmede werd de algemene oefenplicht een feit.

Bij een notaris werd een contract van plaatsvervanging opgemaakt voor de loteling en zijn remplaçant. In het notarieel archief van onze vereniging is een groot aantal van deze contracten aanwezig. Het lijkt ons interessant een contract volledig te publiceren.

VOLMAGT

De ondergeteekende Bastiaan van den Berg, metselaar wonende te Barendrecht als vader en wettige voogd over deszelfs minderjarige zoon Cornelis van den Berg, Loteling van gezegde gemeente en getrokken hebbende numero een verklaart bij deze te volmagtigen Jan de Jong, zaak-

waarnemer, wonende te Ridderkerk, om de belangen van de ondergeteekende in gemelde betrekking voor gemelde minderjarigen zoon ten aanzien van de Nationale Militie en wel speciaal aangaande het stellen van eenen nummervwisselaar waar te nemen en te behartigen, ten dien einde met een aan te nemen nummervwisselaar te contracteren, voor alle militieraden te verschijnen, onder overlegging van de bij de wet op de Nationale Militie gevorderd wordende stukken den te stellen nummervwisselaar aan te bieden, na goedkeuring van den aangeboden nummervwisselaar een contract te passeren voor een bevoegd Notaris in naam van de ondergeteekende, en verder ter zake van deze aan te gane nummervwisselaar alles te doen en te verrigten wat het belang van de ondergeteekende of deszelfs minderjarigen zoon zal vorderen, al ware het dat daartoe eene speciale volmagt werd vereischt, onder verband als naar de wet.

Gedaan en onderteekend te Barendrecht den Vierden
Maart 1800 vijf en zestig

B. van den Berg

Geregistreerd te IJsselmonde den negenentwintigsten
Maart 1800 vijf en zestig, deel 23, folio 82 verso,
vak 1, een blad, zonder renvooi.

Ontvangen voor regt f 0,80, voor 38 opcenten f 0,30%,
te zamen een gulden tien en een halve cent.

De ontvanger: Loeff.

CONTRACT

Den vijftienden April achttienhonderd vijf en zestig,
compareerden voor mij, Jan Jacob de Raadt, Notaris,
standplaats hebbende te Barendrecht, in tegenwoordigheid
van de na te noemen en mij, Notaris, bekende getuigen,
de Heer Jan de Jong, zaakwaarnemer, wonende te Ridder-
kerk, hebbende aan mij, Notaris, vertoond deszelfs pa-
tent als Zaakwaarnemer, uitgegeven te Ridderkerk, voor
het loopende dienstjaar, onder nummer 145, in hoedanig-
heid van gemagtigde van Bastiaan van den Berg, meester
metselaar, wonende te Oost en West Barendrecht -----
als vader en wettige voogd over zijnen minderjarige
zoon Cornelis van den Berg,-----

getrokken hebbende voor de Nationale Militie in gemelde gemeente Oost en West Barendrecht, voor de ligting van den jare achttienhonderd vijf en zestig, het dienst-pligtige nummer een-----

blijkens onderhandsche volmagt, geteekend te Oost en West Barendrecht, den vierden Maart achttienhonderd vijf en zestig, aan den voet van welke staat het volgende re-laas der registratie:-----

Geregistreerd te IJsselmonde, den negen en twintigsten Maart 1800 vijf en zestig, deel 23, folio 82 verso, vak 1, een blad, zonder renvooi.

Ontvangen voor regt f 0,80, voor 38 opcenten f 0,30%, te zamen een gulden tien en een halve cent.

De ontvanger (geteekend) Loeff-----welke volmagt, na door den gemagtigde in tegenwoordig-hed van mij, Notaris, en de nagenoemde getuigen voor echt erkend, en, ten blijke daarvan, door hem, mij, No-taris, en de getuigen geteekend te zijn, aan deze minute is vastgehecht, ter eenre,

En Dirk Louwman, lijfknecht, wonende te Dordrecht, ter andere zijde,-----

Dewelke hebben verklaard, te weten:

De Comparant Jan de Jong verklaarde voor gemelden Corne-lis van den Berg, als diens nummerverwisselaar bij de Nationale Militie aan te bieden den comparant

Dirk Louwman

En de comparant Dirk Louwman verklaarde zich te verbind-en om de dienst bij de Nationale Militie waar te nemen voor genoemden Cornelis van den Berg en alzoö aan alle diens verplichtingen in den dienst te voldoen.

Verklarende de comparanten verder, ten aanzien van deze nummerverwisseling te zijn overeengekomen, dat door den comparant ter eenre aan dien ter andere zijde zal worden betaald eene somma van Twee honderd en vijftig gulden, in maniere, als volgt:

- a. Tot en met de goedkeuring van den Militieraad eene somma van vijftig Gulden
- b. Zoodra hij zal zijn ingelijfd en goedgekeurd eene somma van vijf en twintig gulden.
- c. Gedurende active dienst twaalf gulden per drie maan-den
- d. En het restant zoodra hij met onbepaald verlof zal

zijn huiswaarts gekeerd.

En is wijders overeengekomen, dat, wanneer de comparant ter andere zijde, - hetzij wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, niet door de dienst bekomen, hetzij wegens wangedrag, - uit de dienst mogt worden ontslagen, hij comparant, alsdan geene verdere betaling zal kunnen vorderen.

De comparanten zijn aan mij, Notaris, bekend
Waarvan acte:

Verleden te Oost- en West-Barendrecht, ten kantore van mij, Notaris, in tegenwoordigheid van:

Cornelis Vijfvinkel, schoenmaker
en Teunis Elzerman, Gemeente-ontvanger
beiden wonende te Oost- en West-Barendrecht, als getuigen, die deze acte met de comparanten en mij, Notaris, onmiddellijk na voorlezing hebben onderteekend.

J. de Jong
D. Louwman
C. Vijfvinkel
T. Elzerman
J.J. de Raadt, Notaris

Geregistreerd te IJsselmonde, den twintigsten April 1800 vijf en zestig, deel 67, folio 5 recto, vak 6 twee bladen, een renvooi. Ontvangen voor regt f 5,-- voor 38 opcenten f 1,90, te zamen zes gulden negentig cents.

De Ontvanger,
Loeff

Bron: Notarieel Archief. Film 56-deel 23-nr. 80.

H. Oldenhof

WERKGROEP HISTORISCH BOERDERIJ ONDERZOEK

De veranderingen die de samenleving sedert de jaren '50/'60 steeds meer in de houdgreep hebben, laten ook de landbouw niet ongemoeid. Dat dit consequenties voor de bedrijfsgebouwen heeft zal ieder duidelijk zijn. Evenals de klederdracht was ook de bouw van hofsteden sterk aan de streek gebonden. Allebei zijn het uitingen van een eigen streekcultuur zoals die tot voor kort in bonte verscheidenheid bestond. Tegenover die verscheidenheid nu zal de toekomst er sterk geuniformeerd uitzien. Behalve de keuvels, die door P.W. de Zeeuw in zijn juist verschenen werk, "De keuvels van het Overmase/Klederdracht van de Zuidhollandse Eilanden", zijn beschreven, zijn ook de boerderijen aan het verdwijnen. Het is daarom een goede zaak, dat de Nationale Contactcommissie Monumentenbescherming (NCM) in samenwerking met de Overheden en de Stichting Historisch Boerderij Onderzoek (SHB) een inventarisatiemethode hebben ontwikkeld die een goede beschrijving van dit deel van onze culturele erfenis op rationale voet mogelijk maakt. Het is echt de hoogste tijd, dat deze beschrijving er komt, want ziet U maar eens wat er aan de Voordijk 294 van de op blz. 20 afgebeelde Zuidhoeve nog overeind staat. Deze boerderij zou op de monumentenlijst staan!!

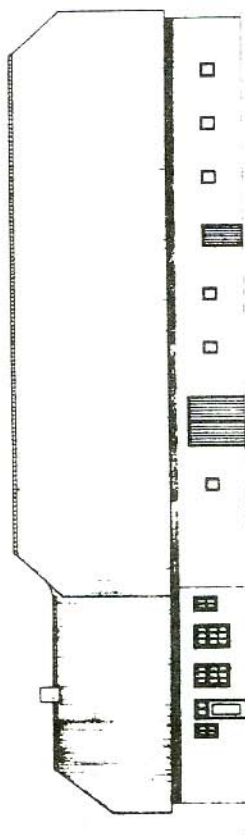
Volgens het Ministerie van Landbouw en Visserij zal de volgende generatie boeren nog nauwelijks hun bedrijf in de huidige oude bedrijfsgebouwen kunnen uitoefenen. Geschat wordt, dat van de 80 000 grupstalbedrijven die in 1977 nog aanwezig waren, er in 1990 (over vijf jaren dus!) ongeveer de helft niet meer als zodanig zal functioneren.

Ook in onze gemeente is deze ontwikkeling duidelijk waarneembaar. Het aantal veehoudende boeren met zogenaamde gemengde bedrijven loopt zienderogen terug. In de schuur is de grupstal weliswaar nog aanwezig, maar het vee ontbreekt. Pure akkerbouw schijnt slechts een korte overgangsfase naar tuinbouw te zijn. Tenslotte eisen dan woningbouw, wegen, recreatieparken en industrieterreinen de ruimte voor zich op, want we groeien vast in tal en last.

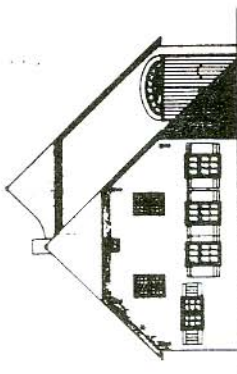
Een artikel in het laatste augustusnummer van het tijd-

BOERDERIJ ZUIDHOEVE, VOORDYK TE BARENDRECHT.

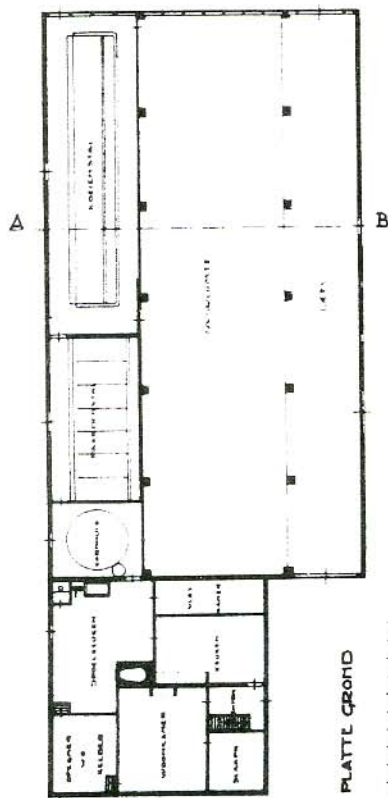
ANNO 1708.

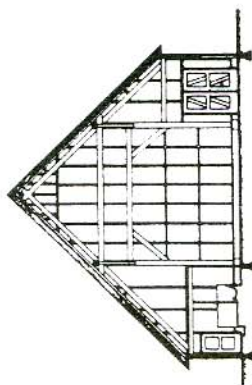
RECHTER ZYKVEL

VOORZIJDE

PLATTE GROND

DOORSNEDEN A.B.

Boerderij: "Zuidhoeve"
Opmetter:

Eigenaar:

Rekening:
Foto: AA 56266

schrift "Spiegel Historiae" tracht het voorgaande onder de aandacht te brengen.

Door de bereidverklaring van een aantal leden kunnen we ook bij ons komen tot oprichting van een Werkgroep Historisch Boerderij Onderzoek. De handleiding "Boerderijen inventariseren" biedt een goed houvast.

Graag zouden we evenwel de zaak grondig willen aanpakken waartoe extra menskracht nodig is.

Een kiekje kan iedereen maken, maar voor een goede foto is meer nodig. Schetsen of tekeningen maken om van bouwkundige tekeningen maar niet te spreken, is ook een specialisatie die dan vereist is.

Daarom vragen we onze leden - dan wel toevallige lezers - om medewerk(st)er te worden bij het klaren van deze gezellige klus.

Voorals menen "in de VUT" of met pensioen zouden op deze wijze een deel van hun vrijheid zinvol kunnen besteden. Graag dus een telefoontje naar

A.G.W. Wesdorp
tel. 01806-13872

OVER DE AANSTELLING VAN EEN ONDERWIJZER IN 1730

De afschrijvers van de werkgroep Filmarchief J. Schop gaan onverstoort, gelijk middeleeuwse monniken, voort om alle archiefdocumentatie in modern schrift om te zetten of zoals zulks deftig heet te transcriberen.

Dit keer brachten zij een aanstellingsbrief van zekere Bastiaen Adriaense Outraed als schoolmeester te Barendrecht anno 1730.

Het schoolmeestersambt was toentertijd niet voorbehouden aan bezitters van een "Akte van Bekwaamheid". Opgeleid werd men op z'n best in de praktijk en aangezien de vader hier door zijn zoon werd opgevolgd, zal dat wel het geval zijn geweest. Het is onwaarschijnlijk, dat er voor

dorpsonderwijzer een toelatingsexamen werd afgenomen, maar het zou eventueel kunnen omdat het Bevoegd Gezag - de ambachtsheer - van deze openbare school in de brief zegt, dat "gelet is op".

Opvallend is ook, dat de "rekenconste" niet als bekwaamheid wordt genoemd. Een heldere stem om de psalmen voor te zingen tijdens de kerkdiensten staat wel vermeld en dat is begrijpelijk in een tijd dat er nog geen orgel was.

Als lesmateriaal heeft Bastiaen waarschijnlijk gebruik gemaakt van het Haneboek, het ABC-boek, de Spreuken van Salomonsen en de Heidelbergse Catechismus, maar het zijn slechts mogelijkheden waarvan we hopen, dat het archief ons te zijner tijd meer gegevens zal verschaffen.

Interessant ook de vraag waar eens het schoolhuis precies stond. Misschien wel op de plaats van het nog bestaande schoolgebouw bij de dorpskerk op de donk dus (of is het een hil?).

Als daarenboven nog vermeld zij, dat leden van het geslacht Outraet in de regio bekend waren als schout, secretaris waersman (polderpenningmeester), bode, enz. gedurende een aantal eeuwen, dan zal U duidelijk zijn waarom wij de hiernavolgende aanstellingsbrief belangrijk genoeg vonden om hier te publiceren.

Op een Zegel van ses Guldens.

Alzoo vermits den vrijwillige afstand van Adriaen Outraed het schoolmeester, voorleser en coster ampt in de Kercke en Schoole van Barendregt is comen te vaceeren, Soo ist dat wij Diederik van Leyden Heere van West Barendregt, Hardinxveld, Oostvoorne, Rocanje, Roxenisse, Oud en Nieuw Crayers Polders etc. gelet hebbende op de bequaamheid van Bastiaen Adriaense Outraed soo in het voorlesen, singen, schrijven en Instrueeren denselven Bastiaen Adriaense Outraed hebben aangesteld, gelijk aanstellen mits desen omme het schoolmeester, voorleeser en Coster Ampt in de Kerke en Schole tot Barendrecht wel ende getrouwelijk waar te nemen met last ende bevel aan de magistraat ende kerkenraad aldaar, mitsgaders allen onsen Ingesetenen en een Iegelijk die het aangaan mag denselven Bastiaen Ariaense Outraed voor hunnen schoolmeester, voorleeser en Coster te houden en te erkennen en hem int waarnemen en bedienen der voorsz.

respective Ampten rustelijk en vreedelijk te doen en laten genieten allen sodanigen tractementen, baten, profijtten en Emolumenten als die bij sijne Predecessseurs sijn genoten en toegekomen hebben ende tot dien eynde ook te weezen allen bij scholen ofte wat in prejuditie van de voorsz. Ampten bij iemand aldaar soude mogen onder nomen werden ende dit tot ons kennelijk wederseggen toe en langer niet en des ten oirkonden geteekend binnen Leyden den 28 Julij 1730.

D. v. Leyden

Bron: Heerlijkeheidsarchief. Inventarisnummer 159.

Bastiaen Adriaense Outread is in het ambt gebleven tot 5 december 1759 en werd daarna opgevolgd door Jan Kroon, die tevens doodgraver was.

NIEUWE BOEKEN

EEN FAMILIEBOEK LEGERSTEE

De familienaam Legerstee komt niet alleen in Barendrecht, maar ook daarbuiten veel voor. De meeste naamdragers stammen af van een voorvader uit ons dorp, die omstreeks 1500 werd geboren.

Zijn kleinzoon Antonis Cornelis Jacobsz (ca. 1560 - ca. 1633) was boer in West-Barendrecht en met hem begint in het boek de eigenlijke geschiedenis van de familie Legerstee, die loopt tot ca. 1800 en voor één tak werd uitgewerkt tot 1985.

De geschiedenis van de familie houdt niet alleen nauw verband met de historie van andere geslachten in deze regio, maar ook met het dorp Barendrecht en zijn omgeving. Buiten de familieleden Legerstee is dit boek daarom een welkome verschijning voor genealogen, geschiedvorsers en andere belangstellenden voor plaatselijke en familiegeschiedenis.

Deze familiehistorie werd te boek gesteld door ons lid, de genealoog Kees Jan Slijkerman, die al meer heeft bezwezen een deskundige te zijn op dit gebied.

Het boek heeft een gedrukte tekst van 183 bladzijden, ca. 77 illustraties, overzichten, register op familienaam en register op de voornamen Legerstee. De afmeting is 16 x 24 cm, de omslag van kunstleer. De uitgave is niet in de handel, maar Boekhandel Bert Onnink levert het U voor f 44,--. Als U er belang in stelt, wacht dan niet te lang. De oplaag is beperkt. Vraagt U naar het Familieboek Legerstee.

A.X. Overwater

DE KEUVELS VAN HET OVERMASE

Ongetwijfeld hebben de meesten van U reeds een aankondiging van dit boek van de heer P.W. de Zeeuw gelezen; maar toch ook in het Contactblad nog een korte beschrijving.

In het boek wordt aan de hand van ongeveer 200 foto's, waaronder ook een paar uit Barendrecht, een beeld gegeven van de klederdracht van de Zuidhollandse Eilanden. De heer De Zeeuw is vijftien jaar bezig geweest met het verzamelen van de opgenomen foto's en het schrijven van de tekst. Zoals de omslag van het boek vermeldt: beschreven met groot gevoel voor humor. Maar, ook met een trieste ondertoon: "Een voorgoed weg met alles was niet nodig geweest. Dat was culturele barbaarsheid, het slopen van monumenten".

Een boek, waard te worden aangeschaft.

De keuvels van het Overmase: klederdracht van de Zuidhollandse eilanden, P.W. de Zeeuw, uitgever J.M. Robbe-
mond, 's-Gravendeel, 1985, prijs f 37,95.

J.W.E. Kouw

BESTUUR EN
REDACTIE
WENSEN U

prettige feestdagen

REDACTIE

Mw. G.M.H. Eijkenaar-van der Haak
Wilhelminastraat 19
tel. 12110

Mw. J.W.E. Kouw
Singel 32
tel. 16059

Illustraties: Mw. H.A. Plomp-Monshouwer
Develsluis 6, Heerjansdam
tel. 01857 - 1923

Hr. J.M.J. Tieman
Vlietweg 12
tel. 14103

Hr. H. van Herwerden
1e Barendrechtseweg 136
tel. 12789

+:+:++:++:++

CONTRIBUTIE

Minimaal f 13,50 per jaar. Het beschikbaar stellen van een extra bijdrage wordt zeer op prijs gesteld. Overmaken van de contributie kan geschieden op gironummer 25 30 926 t.n.v. de Historische Vereniging Barendrecht.

*:++:++:++:++

WERKGROEP BODEMONDERZOEK

Contactpersoon: Mw. H.A. Plomp-Monshouwer
Develsluis 6
Heerjansdam
tel. 01857 - 1923

WERKGROEP GENEALOGIE

Contactpersoon: Hr. A.M. Overwater
Jaagpad 65
Barendrecht
tel. 01806 - 12152

WERKGROEP FILMARCHIEF J. SCHOP

Contactpersoon: Hr. H. Oldenhof
Rietgors 7
Barendrecht
tel. 01806 - 19273

WERKGROEP BARENDRECHT VAN VROEGER OP ANSICHT EN FOTO

Contactpersoon: Hr. G. van der Schoor
Rijnstraat 17
Barendrecht
tel. 01806 - 18142, b.g.g. 13200

WERKGROEP HISTORISCH BOERDERIJ ONDERZOEK

Contactpersoon: Hr. A.G.W. Wesdorp
de Zeeg 25
Barendrecht
tel. 01806 - 13872

WERKGROEP TENTOONSTELLINGEN

Contactpersoon: Mw. J.W.E. Kouw
Singel 32
Barendrecht
01806 - 16059

+ : + : + : + : + : +